

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 19. februar 1959 kl. 11.30.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede: Borten, Bøyum, Reidar Carlsen, Kjøs, Meisdalshagen, Finn Moe, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland, Wikborg, Langhelle, Henrik Svensen, Hareide, Hegna, Paul Ingebretsen, Ingvaldsen, Hønsvald og Vatnaland.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: utenriksminister Lange og forsvarsminister Handal.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Fra Forsvarsdepartementet: statssekretær Himle og ekspedisjonssjef Ramm. Fra Utenriksdepartementet: statssekretær Engen, utenriksråd Ræder, ekspedisjonssjef Jacobsen og byråsjefene Ålgård og Hedemann.

Formannen: Som det står i innkallelsen, er møtet sammenkalt for å drøfte en henvendelse fra Sovjet-Samveldet. Jeg røper vel ingen hemmelighet ved å si at det er en *protest mot de tyske forsyningsbasene i Norge*. Jeg gir ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Det er vel kanskje ikke formelt en protest, men den sovjetiske ambassadør kom opp mandag etter instruks fra sin regjering for å stille noen spørsmål, som han uttrykte det, i sammenheng med forsvarsministerens redegjørelse i utenriksdebatten den 28. januar. Det han da ville spørre om, var om den norske regjering hadde tatt standpunkt for tyske militærbaser i Norge – som han uttrykte seg – og dermed hadde forlatt den politikk med hensyn til fremmede baser som hadde vært gitt offentlig til kjenne tidligere. Jeg gjorde da rede for hvordan situasjonen er, at Regjeringen ikke har tatt noe definitivt standpunkt og at saken vil komme frem for Stortinget. Det det er tale om, sa jeg, er en dimensjonering av forsyningsanlegg ved fellesfinansierte NATO-anlegg i Norge, hvor det nå etter at de tyske stridskrefter er bygget opp, blir aktuelt at i tillegg til andre allierte nasjoner – nemlig Storbritannia, de Forente Stater og Danmark – også de tyske stridskrefter som kommer inn under Nordkommandoen, blir tilgodesett med forsyningslagre av drivstoff og av ammunisjon. Jeg presiserte meget skarpt at det her ikke var spørsmål om baser, det var spørsmål om en videreføring etter de linjer vi hittil har fulgt i forberedelsen av fellesforsvaret. Jeg sa også at slike forsyningslagre ville stå under norsk administrasjon og kontroll i fredstid og bare ville bli åpnet for allierte stridskrefter i tilfelle vi var truet av angrep eller utsatt for angrep.

Ambassadøren kom flere ganger tilbake til at dette var et spørsmål om å etablere fremmede baser i Norge. Han kom også inn på at vi jo hadde gjort om Bodø flyplass til en fremmed base, ved at det der var stasjonert amerikanske fly som foretok flyvninger mot de sovjetiske grenser. Jeg tilbakeviste også de påstandene og gjorde oppmerksom på at det flere ganger hadde vært tilkjennegitt at det standpunkt vi tar til stasjonering av fremmede stridskrefter i Norge, ikke hindrer at vi bygger

opp og dimensjonerer våre anlegg med sikte på fellesforsvarets behov, og at vi tar imot fremmede stridskrefter på besøk og i forbindelse med fellesøvelser. Jeg pekte på at dette aldri hadde møtte noen protest fra Sovjet-regjeringens side tidligere.

Nå tror jeg at denne henvendelsen må sees i et litt videre perspektiv. I en rapport av 22. januar i år gjorde vår ambassade i Moskva oppmerksom på generelle synspunkter som for tiden legges til grunn i Moskva hvor det gjelder militært samarbeid mellom en stat som har felles grense med Sovjet-Samveldet, og en stormakt. Det var apropos de pågående militærforhandlinger mellom Iran og de Forente Stater, som jo ga støtet til forhandlinger mellom Sovjet-Samveldet og Iran om en ikke-angrepsspakt. De forhandlingene er jo brutt sammen, med en ganske skarp pressekampanje mot Iran som følge. Vår ambassade siterte i denne rapporten et avsnitt av en tale som Krusjtsjov holdt 10. november i fjor på en tilstelning til ære for den polske statsminister Gomulka, og der sa Krusjtsjov:

«Ingen nabo av Sovjet-Samveldet, det være seg Iran eller noen annen stat, kan stille sitt område til rådighet for den aggressive NATO-allianse, dersom den har den gode hensikt å styrke det gode nabosamarbeid med Sovjet-Samveldet. Hvis den tar et slikt skritt, innebærer det at den begår en aggressiv handling mot Sovjet-Samveldet.»

Bakgrunnen for den uttalelsen var at det forlød at det da var i gang forhandlinger mellom den iranske regjering og de Forente Stater om fast stasjonering av amerikanske stridskrefter i Iran.

Blant land som i senere tid har vært utsatt for Sovjet-Samveldets offisielle misnøye på grunn av sin holdning til spørsmålet om stasjonering, er Tyrkia og Italia, og det vil huskes at det i høst ble ført en kampanje i sovjetisk presse mot Danmark i anledning av at den tyske forsvarsminister Strauss hadde ventilert planer om en nyordning av kommandoforholdene på NATO's nordflanke. Dessuten tok Mikojan da han stanset i Danmark på vei hjem fra de Forente Stater, på slutten av den samtalen han da hadde med den danske statsminister og den danske utenriksminister, opp spørsmålet om forsyningsdepoter for vest-tyske stridskrefter på dansk område. Mikojan reiste også spørsmålet om samarbeidet mellom danske og vest-tyske stridskrefter til sjøs, til lands og i luften, hvor det gjaldt Østersjøkommandoen og planene for den. Mikojan fikk da fra de danske regjeringsmedlemmene samme svar som jeg ga den sovjetiske ambassadør, at det her bare dreiet seg om en logisk videreføring av et fellesforsvar, forberedelse av et fellesforsvar hvis situasjonen skulle bli kritisk, og at det var noe som lå i selve NATO-samarbeidets vesen.

Hvor det gjelder Norge, har vi jo merket Sovjet-Samveldets reaksjoner på planene om en flyplass på Svalbard og i forbindelse med deres påstander om at allierte fly som gikk opp fra norske flyplasser, nærmere bestemt fra Bodø, skulle ha krenket sovjetisk luftterritorium. Begge deler gir jo uttrykk for en påfallende vaksomhet overfor det som skjer i vårt område og i området nord for Norge.

Denne siste sovjetiske henvendelsen om eventuell opprettelse av depoter til bruk for bl.a. Vest-Tyskland, i Sør-Norge i tilfelle av krig, virker jo nokså søkt. En må jo på sovjetisk side – det forutsetter vi – være kjent med at det alt er opprettet

forsyningslagre for fellesforsvaret i Norge og at disse forsyningslagre i tilfelle av krigerske operasjoner skal stå til rådighet for de allierte stridskrefter som vi da regner med skal komme oss til hjelp og delta i fellesoperasjoner her, både i Sør-Norge og i Nord-Norge. De har aldri gitt noe uttrykk for noen misnøye i den anledning. Det *kan* hende at russerne har fått den oppfatning at spørsmålet hvor det gjelder lagre til eventuell bruk for *tyske* stridskrefter er av en annen karakter enn de tidligere arrangementer. Bl.a. insinuerte Sovjet-ambassadøren at det her gjaldt lagre av atomvåpen til bruk for tyske stridskrefter. Jeg kunne da tilbakevise det. Og grunnen til at de kan ha fått dette inntrykket, kan være en del av det som har stått i norsk presse, og også visse uttalelser som falt i stortingsdebatten den 28. januar. Men den naturligste forklaring til akkurat *denne* henvendelsen er vel at man på sovjetisk side har en fornemmelse av at spørsmålet om å gi *tyske* styrker adgang til lagre i Norge i krigstid, vekker følelsesmessige reaksjoner de kan utnytte agitatorisk lettere enn spørsmålet om tilsvarende lagre for britiske, amerikanske eller danske styrker har kunnet utnyttes.

Tilbake står allikevel den kjensgjerning at Sovjet-regjeringen i senere tid har vist mer enn vanlig interesse for de områder som ligger ved Sovjet-Samveldets nordflanke. Foruten det jeg har nevnt, tenker jeg på de planene som flere ganger har vært ventilert om å gjøre Østersjøen til et lukket «fredens hav», og i den forbindelse har man jo forsøkt fra sovjetisk side å regne Norge med blant Østersjø-statene. Og vi må tenke på det press som Finland nylig har vært utsatt for i forbindelse med regjeringdannelsen etter de siste riksdagsvalgene – deres misnøye med regjeringen Fagerholm.

Pravdas artikkel i går om atomvåpen i Sverige er et nytt uttrykk for den samme grunntendens. Og i dag er der i Izvestia en artikkel hvor avisen kritiserer det den kaller «norske politikere som forsøker å behage den vest-tyske regjering på bekostning av Norges nasjonale interesser.» Det er en artikkel fra avisens Oslo-korrespondent, og det heter videre at «visse høyreorienterte kretser forsøker å overgi sitt land til NATO's strategi,» men at «til tross for at den borgerlige presse og regjeringsorganene ber om ro omkring saken, er store deler av det norske folk bekymret over NATO- og Bonnstrategenes planer». Det må jo også sees i sammenheng med den resolusjonskampanje som nå er i gang innen de fagforeninger hvor kommunister har noen innflytelse i det hele. Det kommer jo så å si daglig inn resolusjoner mot det som også der kalles «opprettelsen av tyske baser i Norge.» Det hele har sikkert en sammenheng.

Forklaringen til deres vaktksomhet kan jo være den enkle, at russerne selv, etter alt vi vet, har utbygd Kolahalvøya og området sønnenfor Kolahalvøya – altså nedover langs Finnlands grense – til et meget sterkt militært kraftsentrum. Sannsynligvis ikke primært med tanke på de nordiske land, men primært med tanke på Nord-Amerika, fordi det er over Nordkalotten, over Nordpolsområdet at den korteste veien går. Og da kan man i den monn dette stemmer med de faktiske forhold, lettere forstå en sovjetisk motvilje mot enhver utvikling som kan tenkes å berøre den militære situasjon ved landets nordflanke direkte eller indirekte. Det er vel rimelig at det er sovjetisk oppfatning at disse nordvestre områdene av Sovjet-

Samveldet ville bli mer utsatt dersom vi skulle foreta noen forandring i vår holdning til stasjonering av fremmede styrker.

Det er derfor ikke urimelig å tenke seg at det umiddelbare mål med en slik henvendelse som denne siste er å få en ny erklæring fra norsk side om at Norges basepolitikk er uforandret – og vel helst med et innhold som utvider basebegrepet til også å omfatte en ytterligere utbygging av militære forsyningslagre beregnet på allierte styrker.

For min del vil jeg si at vi må sette oss meget bestemt imot begge disse ønskemål. Det er ingen grunn til å avgi noen nye erklæringer, og aller minst grunn til å avgi noen innsnevrende erklæring.

Jeg tror jeg skal nøye meg med dette som min redegjørelse. Jeg tror vi må være forberedt på at denne diplomatiske henvendelsen vil bli fulgt opp både i presse og radio, og sannsynligvis med nye henvendelser på det diplomatiske plan.

Formannen: Jeg skal takke utenriksministeren for redegjørelsen.

Jeg har også bedt forsvarsministeren være til stede, fordi der jo kan dukke opp spørsmål i forbindelse med nettopp disse planer om forsyningsdepoter, og jeg forstår det slik at forsvarsministeren gjerne vil si en del i tillegg til det som han allerede har sagt i utenriksdebatten.

Statsråd Handal: Det kan kanskje være på sin plass nå å gi et tilbakeblikk over den utvikling som har funnet sted, som forklarende grunnlag for det som er i emning i øyeblikket.

La meg da igjen vise til det som jeg sa i innlegget 28. januar i Stortinget, hvor jeg refererte fra Jens Chr. Hauges innlegg i februar 1951:

«Vår basepolitikk kan ikke hindre at Norge bygger ut sine militære anlegg etter et slikt mønster, at de vil være skikket til umiddelbart å ta imot og underholde på effektiv vis allierte stridskrefter som overføres til Norge for å bistå med forsvaret av landet.»

På dette grunnlaget har da infrastrukturprogrammene for Norges vedkommende vært utformet og dimensjonert. Det gjelder både for flyplasser, telekommunikasjoner, varslingsystemer og drivstoffanlegg. Utgangspunktet er jo at med den basepolitikk vi fører, må vi sørge for

1. at der i fred er utviklet et kommandosystem som fort kan tre i aksjon,
2. at der har funnet sted samøvelser om de oppgaver som vi skal løse i fellesskap, og
3. at forsyningsmessig støtte i området er skaffet til veie. Det vil jo ikke være mulig ellers å kunne gjennomføre de oppgaver som våre allierte er gitt i oppdrag i nærheten av og i Norge.

La meg så også understreke med en gang at disse anlegg som bygges for infrastrukturmidler i Norge, er og vil være norsk eiendom.

Drivstoffanlegg for sjøstridskrefter er planlagt dimensjonert for å kunne dekke ved siden av våre egne også allierte behov. Der er det planlagt – og noe er satt

i gang – anlegg ved Kristiansand og ved Langesund. Der er også planlagt ammunisjonsanlegg for allierte sjøstridskrefter i dette programmet.

De stater som har meldt seg som eventuelle brukernasjoner, er der Storbritannia, Danmark og USA.

Haakonsvern er bygget ut med dimensjoner for å kunne bistå allierte sjøstridskrefter, og som brukernasjoner der har meldt seg Danmark og Storbritannia. Disse anleggene som bygges, bygges da for norske formål og utvides med det behov som eventuelle brukernasjoner har meldt seg for.

La meg så si noe om NATO-reglene med hensyn til brukernasjon og vertsland. NATO-rådet har fastsatt regler for ansvarsfordelingen mellom vertslandene, NATO og brukernasjonene når det gjelder vedlikehold, drift og eventuell oppfylling av de fellesfinansierte anlegg i fredstid. Disse regler er forelagt for Stortinget og godtatt av Stortinget. De ble fremlagt i St.prp. nr. 127 for 1956. Men reglene er ennå ikke konkretisert i avtaler med brukernasjoner, de har altså ennå ikke utviklet seg i konkrete bilaterale avtaler, fordi anleggene ikke er ferdige og ikke er kommet i drift på en måte som gir grunnlag for å få disse avtaler helt i orden.

Grunnprinsippet for disse reglene er at det land som bruker et anlegg i fredstid eller som er forutsatt å bruke det i krig, skal ha det finansielle ansvar for vedlikehold, drift og eventuell oppfylling. Når det ikke kan utpekes noen bestemt brukernasjon, vil NATO som sådan ha det finansielle ansvar, det vil si at utgiftene blir dekket av medlemslandene i fellesskap. For å bruke et illustrerende eksempel: Hovedkvarteret på Kolsås og det som står i forbindelse med det, dekkes over NATO's budsjett.

Vår basepolitikk går jo ut på at vi ikke skal ha fremmede styrker i Norge i fred, og det fører med seg at de fellesfinansierte anlegg i Norge helt eller delvis blir benyttet av norske styrker i fredstid, og derfor vil en stor del av driftsutgifter og vedlikeholdsutgifter bli et rent nasjonalt ansvar. Dette vil også gjelde selv om en del av kapasiteten ved anleggene er tiltenkt allierte styrker i krig. For slike anlegg vil imidlertid også noe av vedlikeholdsutgiftene bli betalt av andre land.

Der er tre prinsipper, kan man si, som er klare. Det er:

1. Hvor der er en klar bruker, skal han betale for vedlikeholdet.
2. Hvor der ikke er noen brukernasjon, blir det NATO som organisasjon som betaler.
3. Hvor der er flere brukernasjoner, blir det bilaterale avtaler mellom vertslandet og brukerne om utgiftene.

Oppfylling, drift og vedlikehold av drivstofflagre som bygges ut for allierte sjøstridskrefter, skal altså i prinsippet betales av vedkommende brukernasjon. Når det gjelder forholdet her i Norge for disse oljelagrene, regner vi med, og har vi også fått godkjent av NATO, at norske oljeselskaper skal drive disse anleggene og nytte anleggene i rent kommersielt øyemed i fred.

Oppfylling og drift av ammunisjonsanlegg for allierte sjøstridskrefter må også betales av brukernasjonene, men, som jeg har sagt i Stortinget og som jeg kan

gjenta her, disse anlegg vil i fred bli administrert og vaktet av norske myndigheter. Men der er ikke noe anlegg som er bygget ferdig i Norge, så der er ennå ikke inngått noen endelig avtale med de utpekte brukernasjoner, som i dette tilfelle er Danmark og Storbritannia. Men som sagt, der er enighet om de prinsipper som en eventuell avtale må baseres på.

La meg så komme over til spørsmålet om Tyskland som brukernasjon. Jeg vil der først minne om at 6. del av det fellesfinansierte infrastrukturprogram ble godtatt av Stortinget i 1955. I dette program ble det vedtatt å bygge 9 forsyningsanlegg for olje, ammunisjon, miner og torpedoer langs norskekysten for Norges og for NATO's sjøstridskrefter. Dengang programmet ble vedtatt, var ikke brukernasjonene utpekt. Under den videre planlegging for utbyggingen, viste det seg at det program som var oppført var større enn det som de senere anmeldte brukernasjoner – Storbritannia, Danmark og Norge – hadde behov for. Det var planlagt, hvis jeg ikke erindringsfeil, 130 000 kbm. for olje og en 40 000 kbm. for ammunisjon. Det viste seg at det var en rest på denne 6. del som utgjorde en 34 000 kbm. for olje og en 6 000 kbm. for ammunisjon.

Våren 1958 påpekte SHAPE overfor det norske Forsvarsdepartement at Vest-Tyskland hadde et betydelig behov for å kunne lagre olje og ammunisjon for sine sjøstridskrefter innenfor det europeiske kommandoområde, og SHAPE ga uttrykk for ønsket om at norske myndigheter samtykket i at Tyskland ble utpekt som brukernasjon for restbalansen på 34 000 kbm. for olje og 6 000 kbm. for ammunisjon.

Våren 1958 påpekte SHAPE overfor det norske Forsvarsdepartement at Vest-Tyskland hadde et betydelig behov for å kunne lagre olje og ammunisjon for sine sjøstridskrefter innenfor det europeiske kommandoområde, og SHAPE ga uttrykk for ønsket om at norske myndigheter samtykket i at Tyskland ble utpekt som brukernasjon for restbalansen på 34 000 kbm. for olje og 6 000 kbm, for ammunisjon. SHAPE pekte også på at dersom det ikke ble utpekt noen brukernasjon for denne restbalansen, ville denne del av planen måtte utgå. Det dreier seg der om arbeider for ca. 11 millioner kroner.

Departementet la denne saken frem for Forsvarsstaben for å få en fagmilitær vurdering. Forsvarsstaben pekte da på at i Nordkommandoens forsvarsplan for Norge og Danmark og Østersjøens utløp, inngår der og er der øremerket vesttyske sjøstridskrefter, og at operasjonenes gang vil medføre at disse stridskrefter kan bli deployert i Skagerrak og annetsteds ved kysten av Syd-Norge og at det derfor vil være et naturlig behov for sikrede olje- og ammunisjonslagre hvor Vest-Tyskland som de andre kan komme inn for oppfylling og for å få sine forsyninger. Forsvarsstaben pekte også i sin utredning på at dette ville gi fleksibilitet med hensyn til forsyningene, idet lagrene i krig ville kunne betjene alle NATO's sjøstridskrefter i området, uansett den planlagte allokering.

La meg der peke på at da man drøftet Tysklands opptagelse i NATO i oktober 1954, ble det vedtatt en resolusjon som gir den allierte sjef, altså SACEUR, utvidet myndighet til kontroll med forsyningene og anleggene for å samordne og overvåke bruken av NATO's fellesfinansierte infrastrukturprosjekt. Det vil si at man

innførte en skjerpet bestemmelse for å våke over at anleggene ble brukt i felles interesse, altså for å skaffe seg en sikrest mulig kontroll med forsyningene for Tyskland. Det er det som er bakgrunnen for den uttalelse jeg kom med i Stortinget, at Tyskland ikke kan føre noen selvstendig militærpolitikk, innlate seg på noe militært eventyr, fordi det står i SACEUR's hånd å både skru på og skru av kranene. La meg føye til at der jo er et ganske stort og utviklet rørledningssystem for NATO i Europa, som da står under SACEUR's kontroll og overvåking. På den måte har han hånd over tilførselene til Tyskland.

Den 18. desember ifjor ble saken om denne rest på 6. del drøftet på et møte i Nordkommandoen med deltakelse av norske og tyske representanter, og man kom der frem til at norske myndigheter skulle utarbeide detaljerte planer med omkostningsoverslag for oljelagre i tilslutning til de norske, som kunne dekke dette tyske behov. Arbeidet er naturligvis ikke satt i gang, og som jeg har sagt, denne revurdering av 6. del får vi legge frem for Stortinget igjen. Men ellers vil man kunne sette i gang arbeidet i løpet av sensommeren og ut på høsten i år. Disse planer behandles da på samme måte som for de andre NATO-landene som har meldt seg som brukernasjoner og som er interessert i å ha tilknytning til forsyningsmuligheter i Norge.

Når dette da kom opp på den måte som det gjorde, hang det jo sammen med at den tyske forsvarsminister holdt en tale i Düsseldorf i januar i år hvor han opplyste at forsyningslagre for tyske stridskrefter ville bli utbygget i andre medlemsland. Det gjelder da altså ikke bare Norge, men også Danmark, og jeg skulle også tro en del land i Sentral-Europa.

Ved siden av dette har Tyskland også på møtet i Nordkommandoen 18. desember 1958 anmeldt andre lagerbehov utover det som inngikk i denne 6. del. Det er flere lagre for drivstoff for Marinen, for ammunisjon, og for reservedeler, og lagre for drivstoff og ammunisjon for Hæren og for Flyvåpnet. Dessuten også et sykehusbehov for 3 500 mann. De regner naturligvis med at den oppgave som de har fått seg tildelt med å forsvare utløpet av Østersjøen, vil bli en ganske hård påkjenning, og at de må ha adgang til å kunne vende seg nordover – hvilket altså vil gi det beste utløpssted for deres sjøstridskrefter – for eventuelt også å kunne få dekket et sykehusbehov.

På dette møtet ble det fra norsk side sagt at man neppe regnet med at dette kunne bli godtatt for fellesfinansiering, og at man da burde begrense seg i første omgang til å få klarert restbalansen for 6. del.

Spørsmålet om disse eventuelt utvidede lagerbehov er da ikke blitt mer utviklet i øyeblikket, men vi har naturligvis interesse av at tyske forsyninger spres i Europa, og at de også spres nordover gjennom Danmark til Norge. For som jeg har sagt en gang tidligere her, vi er interessert i at det tyske forsvar i Schleswig-Holstein har sin rygg vendt nordover til der vår sydflanke ligger, vi er interessert i at de har sin rygg vendt nordover og ikke vestover. Da kan vi naturligvis regne med at de ender i Sentralkommandoen, og at Danmark vil være et vanskelig punkt i forsvaret av Norden. En annen planlegging enn den det egentlig nå arbeides med og som er tenkt på, vil kunne føre med seg en omvurdering av den norske forsvarsplan. Det

kan igjen føre med seg at vi kanskje bør øke styrkene i Brigade Sør. Jeg håper ikke at dette vil bli tilfelle, fordi det vil skape ytterst store konsekvenser for oss rent budsjettmessig. Nettopp oppbyggingen av de tyske forsvarsstyrker og sammenkoblingen med Nordkommandoen har jo gitt oss grunn til å tro at Syd-Norge ikke er så sterkt truet som eventuelt Nord-Norge.

La meg også nevne at vi jo er interessert i rent kommersielt å knytte Tyskland til vår norske industri. Vi har nettopp fått meddelt at det har vært mulig å få en ny leveranse av den såkalte L 70 luftvernkanon til Tyskland. Det er en leveranse på 77 kanoner, altså en ganske betydelig størrelsesorden, og det er av betydning også for Kongsberg beskjeftigelsesmessig. Jeg var nylig på Kongsberg, og der gikk de også ganske sterkt inn for at vi gjorde det vi kunne for at denne leveransen gikk til Kongsberg. Der ser altså ut til nå å ha lyktes. Dessuten er det nå på tale å gi Raufoss Ammunisjonsfabrikker leveranser av marineammunisjon til en verdi av 15 – 20 mill. D. Mark. Det er jo en ganske anseelig ordre. Dessuten arbeider også tyskerne med planer om å kjøpe flybomber fra Raufoss.

Vel. Det tyske forsvarsdepartement har nylig også spurt hvordan de norske myndigheter stiller seg til dette eventuelt å gi norske lagre for drivstoff etc. dimensjonering slik at der også kan være dekning for eventuelle tyske styrker i krigstid.

Det er dette jeg da har å si i dag om denne saken. Jeg håper jeg har gitt en fremstilling av det som har klarlagt både utviklingen og sakens sammenheng.

Formannen: Jeg skal takke forsvarsministeren for redegjørelsen. Er det noen som vil ha ordet?

Kjøs: Det er min oppfatning at Sovjets interesse for vårt forsvarsarbeid blir mer og mer påtrengende, og jeg synes også mer og mer utålelig. Det er jo et helt urimelig forhold at Sovjet bygger opp like opptil vår grense et sterkt militærområde med styrker som er utstyrt med de aller mest moderne angrepsvåpen, mens vi ikke skal ha adgang til å treffe de meget beskjedne tiltak til forsvar av vårt land som vi hittil har gjort. Vi har i alt vi har foretatt oss i den tid som er gått siden vi sluttet oss til Atlanterhavspakten, med pinlig nøyaktighet overholdt den baseerklæring som ble gitt i sin tid og de erklæringer og uttalelser som senere er fremkommet fra ansvarlig politisk hold i vårt land. Det kan kanskje sies at vi har vært *for* pinlig nøyaktige, for det er vel ikke tvil om at vårt forsvar i dag er akterutseilt når det gjelder utstyr med effektive forsvarsvåpen – og det er et spørsmål som det er all grunn for oss til å ta opp. Vi kan ikke bruke 1 milliard årlig på vårt forsvar og dermed gi vårt folk inntrykk av at vi har et forsvar, når det faktisk er slik at vi i dag ikke har våpen som er effektive til å forsvare landet.

Når det gjelder det som det er spørsmål om her, de forsyningsbasene – eller, la meg ikke bruke dette misvisende uttrykk, men si disse lagre av olje og ammunisjon – som det er spørsmål om å anlegge, adskiller det seg ikke noe fra det vi har gjort tidligere. Det er bare det at det er andre som i tilfelle skal bruke dem. Men Tyskland er medlem av NATO og kan ikke stilles i noe annet forhold enn de

andre medlemmer av Atlanterhavspakten. Og det er ganske klart at skal vi ha noen sikkerhet for forsvaret av vår sydflanke, så er de styrker som skal delta i dette forsvar nødt til å ha de nødvendige forsyninger opplagt, enten det er i Danmark eller det er på vår sørkyst.

Mitt syn på dette er at den innblanding som er skjedd her, er helt uberettiget og ubeføyet i enhver henseende, og jeg mener at vi ikke under noen omstendighet må avgi noen nye erklæringer om vår basepolitikk – og selvsagt intet som helst i retning av utvidelse av basebegrepet.

Hegna: Det spørsmål som har vært satt opp på dagsordenen i dag, dreier seg om den henvendelse som er gjort fra Sovjet-Samveldets ambassadør, men etter den lange utredning fra forsvarsministeren er det jo blitt til et mer omfattende spørsmål. Og det faller jo naturlig å se det i sammenheng også med det spørsmål som tidligere har vært behandlet i denne komiteen uten at man kom fram til noen egentlig sluttbehandling, spørsmålet om tyskere på Kolsås. Det er jo en viss sammenheng mellom spørsmålet om tyskere på Kolsås og spørsmålet om forsyningslagre på grunnlag av avtale med Tyskland som «brukernasjon». Det blir jo da også en viss sammenheng med den russiske henvendelse, i betraktning av at den er grunnet på det som nå eventuelt skulle foregå i forbindelse med opprettelse av lagre.

Men jeg synes at på mange måter er det forskjellige spørsmål. Jeg synes at spørsmålet om tyskere på Kolsås og arrangementet med Tyskland når det gjelder slike forsyningslagre er et kompleks av problemer som vi kan behandle for seg, og som vi for så vidt bør behandle for seg, ganske uansett henvendelser fra Russland eller ikke.

Jeg har visst ikke sagt noenting om disse spørsmålene tidligere, bortsett fra at den gang man snakket om tyskere på Kolsås, nevnte jeg at jeg ikke ville ta noe standpunkt i denne komite før jeg hadde drøftet det med min gruppe. Og det har det ikke egentlig vært noen foranledning til, men nå er det jo kommet en proposisjon som omhandler det, og da blir det foranledning til det.

Det annet spørsmål har jo foreligget i en meget uklar og til dels ubestemmelig form, men vi har i hvert fall til enhver tid hatt den forsikring at Stortinget skulle treffe avgjørelsene. Man kan vel kanskje si at det er gjort noe mye på forhånd her, hvis man vil opprettholde at Stortinget skulle stå fritt ved avgjørelsen – det tror jeg man må kunne si. Men vel, Stortinget er vel alltid slik at det kan klare det.

Jeg har hørt på begrunnelsen både for tyskere på Kolsås og for anlegg av slike lagre ved spesiell avtale med Tyskland, og jeg har stilt meg selv det spørsmål: Når skal man få en militær begrunnelse for at de ting som man her vil oppnå, kan man bare oppnå på denne måte, de er ikke mulig å oppnå på noen annen måte? Og jeg må si at inntil i dag, og fremdeles i dette øyeblikk – forsvarsministerens redegjørelse har der ikke gjort noen endring – kan jeg ikke innse at ikke de ting som kan være av betydning i forbindelse med den forsvarsmessige oppbygging, kan oppnås akkurat like godt uten at man har hverken tyskere på Kolsås eller slike avtaler med Tyskland om forsyningslagre. Begrunnelsen og argumentene som er

gitt, forekommer meg å være utilstrekkelig til å bevise at dette er den eneste måte man kan gjøre det på.

Nå kan man spørre: Er det noen grunn til å finne noen annen måte? Ja, det vet vi jo alle her, at det er en grunn til å finne det. Man vet at ganske rimelig som følge av de ting som ligger en del år tilbake, men som fremdeles størsteparten av det norske folk husker, vil der i forbindelse med slike arrangementer skapes en motvilje som intet militært forsvar har noen fordel av. Man kan resonnerer så mye man vil omkring militære materielle faktorer, og det er et meget nyttig resonnement og et nødvendig resonnement. Men jeg tror man aldri kommer bort fra at en vesentlig basis for alt militært forsvar er en holdning hos menneskene med våpnene som er slik at de vil bruke dem med overbevisning og med kraft. Sist jeg hørte dette, som svarer til det inntrykk jeg nesten alltid har hatt når det gjelder sånne ting, hørte jeg det med stor glede uttalt av Eisenhower, som den gang var sjef for NATO. Det gledet meg meget at det på øverste militært hold var den oppfatning, og jeg tror den er fullstendig riktig.

Jeg er altså, slik som jeg har sett på hele denne saken og etter å ha hørt på argumentene, kommet til det resultat at det er intet forsvarsmessig tjent med hverken tyskere på Kolsås eller særarrangementer med Tyskland i forbindelse med forsyningsbaser. De militære formål som man ønsker å oppnå, kan man oppnå akkurat like godt ved midler som ikke har den ulempe og den skade som slike arrangementer vil bringe med seg.

Så er det spørsmålet om det syn som jeg har på disse spørsmål, skulle endres i noen retning på grunn av den henvendelsen som er gjort fra russerne. Det måtte da være ut fra det synspunkt at «når de lager slikt bråk, kan de ha det så godt.» Men jeg vil se det på en litt annen måte. Jeg vil si det slik at hvis en politikk med et opplegg som ikke gir noen militær fordel fremfor andre militære opplegg og som innad kan skape store skader, dessuten bringer med seg skade i forhold til et naboland – ja, da blir det enda mindre grunn til å følge den enn det ellers ville være. Det kan være den betenkelighet ved det – som jeg godt innrømmer – at det alltid er så sin sak når man har fått en slik henvendelse, man kan være i den stilling at man sier: Vi vet nok hva vi helst ville, men vi kan ikke gjøre det vi helst ville på grunn av at vi her er utsatt for et press, og det vil være skadelig å gi etter for et press. – Det er selvfølgelig et moment som man må ta i betraktning, men jeg er ikke så sikker på om man bør tillegge det en avgjørende vekt. Jeg vil si at det er litt merkelig når man får forelagt denne henvendelsen fra Sovjet-Samveldet – det er ganske rimelig at den forelegges for utenrikskomiteen – at det så bringes inn hele denne større utredning omkring dette annet spørsmål. Man kan si det er et saklig supplement for at komiteen skal være helt orientert om hva det dreier seg om, og for så vidt har det sin berettigelse. Jeg håper at det er på den bakgrunn at det er reist, og at det ikke er meningen at man i forbindelse med denne utredningen skal gi sin tilslutning eller ta noe standpunkt til saken.

Meisdalshagen: Dette er vel en orientering og ikke noe annet, slik at det ikke er nødvendig å ta endelig standpunkt til disse spørsmålene som er lagt fram her.

Men jeg for min del er svært glad for at vi har fått denne orienteringen som vi har fått her, ikke minst det forsvarsministeren kom fram med. For det var kort som ble lagt på bordet der som jeg for min del ikke har hatt det fulle kjennskap til tidligere. Og jeg kan ikke annet enn se dette med tyske offiserer på Kolsås og dette med disse tyske depotene, eller vi kan kalle det hva vi vil, i sammenheng. Og da jeg hørte på utenriksministeren, var jeg på sett og vis glad for at jeg fikk det inntrykk at vi i grunnen ikke var inne på noe nytt her, det var det samme, det var det gamle, det var den stillingen vi har tatt tidligere som vi nå sto fast ved. Men da jeg hørte forsvarsministeren, måtte jeg stille meg det spørsmål: Er vi ikke i ferd med å gjøre noe som tjener til å skape nervøsitet i betydelig utstrekning i vårt eget land, i all fall hos mange mennesker? Og er vi ikke i ferd med å gjøre noe som tilspisser situasjonen, som kanskje gjør at russerne også begynner å bli mer oppmerksomme enn tidligere? Jeg tror det har en sammenheng. Her har vi hørt dette om olje og ammunisjon og flydeler og andre deler. Hvor skal vi stoppe? Er det ikke slik at vi er på marsj fremover mot alle de forsyninger som Tyskland vil ha bruk for under en krig? Og dertil begynner vi med noen få offiserer ute på Kolsås, men hvor står det skrevet at det skal være stopp med bare noen få av dem? Og er det i virkeligheten slik at vi holder på å komme langt bort imot dette som vi har vanskelig for å si – dette med baser? Vi legger grunnlaget for det, og grensen her, den kan være vanskelig å trekke.

Nå skal ikke jeg bruke det uttrykket denne gangen, men jeg forstår godt at folk kan ha lett for – til og med hr. Kjøs har lett for å forsnakke seg når det gjelder disse tingene her og bruke dette uttrykket om lagre i all fall, og blande det litt sammen.

Jeg ser i all fall denne saken som en meget alvorlig sak, og en sak som jeg for min del må ta stilling til i et annet forum enn dette. Da vi først fikk dette med disse tyske offiserene, var det jo en nokså uskyldig affære, og jeg var langt på vei til å sluke dem, men i og med disse nye tingene her, blir saken en annen og av ganske andre dimensjoner. Vi har jo også dette at det er mange som går med tanker om at vi skal få lager for atomvåpen i landet her, og også at Tyskland skal bli utstyrt med det samme. Jeg synes alt dette fører til en slik tilspissing at vi her står overfor å øke krigsfarens i en utstrekning som jeg for min del ikke synes er hyggelig.

Jeg vil som sagt ikke ta stilling til denne saken her nå. Det er heller ikke nødvendig. Men dimensjonene er blitt noe annet enn det vi har hørt at noen av de ansvarlige ledere i virkeligheten har villet innrømme tidligere – noe helt annet.

Henrik Svensen: Jeg kom dessverre for sent til å få hørt utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelser, så jeg kan vanskelig ha noe grunnlag til å delta i diskusjonen, men jeg vil gjerne i anledning av det hr. Hegna sa for en liten stund siden, si at Vest-Tysklands bidrag gjennom fellesforsvaret til forsvaret av Norge, aldri helt ut kan erstattes. Det tror jeg ikke er mulig. Men jeg kan nok tenke meg at bidraget delvis kunne erstattes, hvis man ville. Men det ville nødvendiggjøre en helt ny strategisk vurdering. Den nye vurdering ville så vidt jeg kan skjønne måtte lede til at vi må konsentrere de forsvarsmuligheter vi har om forsvaret av det sydlige

Norge, og oppgi hele forsvaret av det nordlige Norge. Jeg tør ikke påstå at det er akkurat det som er siktepunktet for Sovjets henvendelse, men jeg er ikke i tvil om at det ville være en utvikling som i høy grad ville falle i Sovjets smak. Det er som alle vet, ganske umulig for et lite land som vårt under de nåværende militære forhold å klare et forsvar som er tilstrekkelig til å hindre invasjon i hele vårt landområde. Hele vår strategi bygger på den forutsetning at vi kan konsentrere oss om en enkelt del av landet som vi regner for mest utsatt, og prisgi en annen del. Og det er det vi har gjort. Vi har mer eller mindre prisgitt forsvaret av Syd-Norge, fordi denne oppgave i fellesforsvaret er overtatt av noen av våre partnere, Vest-Tyskland og Danmark. Hvis denne forutsetning faller bort, må vi som sagt, se i øynene at vi må oppgi forsvaret av Nord-Norge.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. Det er tre ting jeg vil nevne:

Jeg er fullt klar over og helt enig i at de baser det her er tale om – skal vi kalle det forsyningsdepoter eller lagre – atskiller seg ikke på noen måte fra dem som vi allerede har bygget, og som står til disposisjon for alle brukernasjoner. Men det er noe som har forundret meg. Det er at mens vi aldri tidligere har knyttet noen bestemt av brukernasjonene til disse basene, blir det gjort i dette tilfelle, og det er klart at det har virket meget uheldig både overfor norsk opinion og overfor utlandet. Det kan være grunn til å spørre hvordan dette er kommet. Jeg kan ikke påstå det, men jeg har, etter det jeg har hørt, et visst inntrykk av at dette er skjedd fra tysk side. I så tilfelle tror jeg man i all fall kan være klar over at tyskerne har gjort oss en ganske stor bjørnetjeneste.

Jeg må også i denne forbindelse spørre om det kanskje ikke nettopp heri ligger noe av bakgrunnen for den sovjetrussiske reaksjon. Jeg har jo tidligere snakket om det, og jeg tror fortsatt det er en frykt for Tyskland i Sovjet, som man godt kan kalle hysteri, men den *er* der nå.

Jeg er for øvrig enig med hr. Kjøs i at Sovjet-Samveldets henvendelse er i og for seg uberettiget og ubeføyet. Det kan godt være at den bare er gjort i propagandaøyemed, at man vil spekulere i en stemning. Men jeg må si at jeg er blitt litt skeptisk innstilt overfor dette at man alltid sier om alt som russerne gjør, at det er bare propaganda, det er bare spekulasjon, og at det ikke kan ligge alvorligere ting bak. Vel, jeg er ikke så sikker på det i dette tilfelle. Jeg skal ikke si noe akkurat om bakgrunnen, men jeg mener bare at man ikke kan utelukke den mulighet at dette er bittert alvorlig ment fra Sovjet-Samveldets side.

Det var derfor jeg gjerne ville utkaste den tanke om det ikke vil være en fordel innenfor NATO's ramme nå å ta dette spørsmål opp ikke på det rent militære plan, men på det politiske plan, om ikke for annet så i den hensikt at man dermed sikrer seg en solidarisk støtte fra de andre NATO-makter i tilfelle Sovjet-Samveldet fører denne kampanjen videre, hvilket man ikke kan utelukke, og det kan bli en temmelig ubehagelig situasjon for Norge. Derfor ville det kanskje være bra om man tok saken opp på det politiske plan innenfor NATO, for å ha den ryggdekningen som ligger i det.

Endelig er mitt tredje synspunkt at det er vel ikke så absolutt nødvendig å presse denne saken fram i de kommende måneder. Det har jo selvsagt den vanskelighet at det kan se ut som om man bøyer av for sovjetrussisk press, men på den annen side er jo den faktiske situasjon den at man står foran ganske avgjørende og vidtrekkende forhandlinger om hele det tyske problem. Det er ingen gitt å si om disse fører til et resultat, eller hva i det hele tatt utgangen på disse forhandlinger vil bli, men dette spørsmålet om forsyningsdepotene er vel ikke så akutt at det ikke kan vente inntil man ser resultatet av de forhandlingene.

Det er bare en tanke som jeg kaster fram. Jeg er oppmerksom på at det vil ha den svake siden at det kan se ut som man da gir etter for presset, men likevel var det vel kanskje noe man i all fall kunne ha i bakhånd.

Røiseland: Eg er ikkje det grann undren over at denne henvendelsen kom ifrå Sovjet. Eg er heilt samd med hr. Kjøs i at der ikkje er noko reelt grunnlag for han, men eg synest nok at vi må ha gløymt nokså mykje av det som har hendt opp gjennom tida, dersom vi trudde at Russland ikkje ville nytte denne situasjonen til å prøve ein eller annan framstøyt. Om det er for di dei meiner at det som er på tale her no, har noko større å seie for den militære situasjonen eller det er av propagandistiske grunnar kan vi late stå ut. Men det er då fullt i samsvar med alt dei har gjort i mangfaldige år, at dei nyttar kvart einaste høve til å kome med diplomatiske framstøyt. Dersom vi kunne ha greidd å få til desse forsyningsplassane på kysten utan at Russland hadde vendt seg hit, synest eg at det hadde vore litt av eit mirakel.

Men eg kan vere samd med hr. Hegna i at dersom ein kan ordne desse tinga militært like godt utan forsyningsbasane og utan tyskarar på Kolsås, vel, så lat oss gjere det, for di det er skilde syn også i folket vårt. Det er det heilt klårt at det er. Men eg har forstått det slik at det er ein stor militær føremon å få desse lagra. Eg synest det må vere heilt klårt også for ein lekmann at skal tyskarane i det heile forsvare Kattegat og Skagerrak, så har det noko å seie at dei har lagra. Dersom vi ikkje vil ha lagra her, må dei vel ha dei i Danmark, og ein skal ikkje tvinge på sine vener det ein ikkje vil ha sjølv. Og korleis ein skal ordne med desse lagra dersom vi ikkje skal ha dei her eller i Danmark, og det heile skal vere like effektivt, det må eg seie at eg forstår ikkje heilt.

Erling Petersen: Spør hr. Hegna.

Hegna: Hva har man gjort hittil?

Røiseland: Eg meiner det er for dårleg hittil. Eg meiner det er uforsvarleg som det no er, at ikkje den tyske marinen har forsyningsbasar, slik at ho i krigstid kan verne den norske sørkysten og kan verne Skagerrak og Kattegat. Slik som det no er blitt, meiner eg vi må sjå den ting i auga. Det var det.

Eg meiner også det er nokså viktig i det ordskiftet som no kjem, at alle politikarar voktar seg for å seie at dette er tyske basar.

Wikborg: Det er jo sagt av politikere.

Røiseland: Dei bør i all fall ikkje gjere det frå denne dagen. Eg meiner det er veldig viktig. At det blir sagt av kommunistane, er klårt som dagen. Men det må vere heilt klårt at ein her held seg til det som er det faktiske tilhøvet, at dette er forsyningsbasar som står under norsk kontroll, og som alle i NATO kan få høve til å nytte, og at ein ikkje kallar det for tyske forsyningsbasar. Det vil sjølvsagt skape vanskar overfor Sovjet, og eg synest at vi i alle fall har plikt til å syte for at ikkje vi er med og lager vanskar for vårt land når det gjeld desse ting.

Så er det spørsmålet om tyskarar på Kolsås. Vel, det er klårt at opposisjonen ikkje gjerne vil ha to tyske offiserar på Kolsås, men eg synest det må vere ein naturleg konsekvens av at tyskarane er med i NATO, og at Tyskland på ein så sterk måte kjem inn når det gjeld forsvaret av Sør-Noreg. Eg synest difor det ville vere heilt inkonsekvent dersom vi skulle halde tyskarane heilt utanfor planleggingsarbeidet på Kolsås.

Eg synest nok også at det er inkonsekvent at folk som vil samarbeide intimt med tyskarane når det gjeld frihandelsområdet, og som kanskje til og med kunne tenkje seg å gå inn i Messina-unionen, samstundes ikkje toler å sjå to tyske offiserar på Kolsås. Her har då verkeleg vore tale om at vi kunne tenkje oss å gå inn i Messina-unionen, der vi har ein overnasjonal instans og der tyskarane spelar ei nokså sterk og avgjerande rolle. Det skulle vi kunne gjere. Men samstundes seier dei same folka at å sjå to tyske offiserar på Kolsås, det vil vere forfælande. Eg synest ikkje det er samanheng her.

Vatnaland: Eg vil fyrst seia at eg har ikkje noko å merka til den grunngevinga og den utgreiinga som forsvarsministeren kom med her for det som er i emning. Eg meiner det er ein naturleg konsekvens av det forsvarsfellesskapet som me er gått inn i, og som me er nøydde til å byggja vidare ut. Eg er samd med hr. Røiseland og dei andre som har uttala seg i same lei, at det er ikkje tilfredsstillande som det er.

Eg er samd med formannen, hr. Kjøs og hr. Røiseland i at det er ikkje noko grunnlag for denne protesten som no er komen frå Sovjet. Men me må sjå han som ein lekk i den kalde krigen som russarane fører, der dei utnyttar alle taktiske moglegheiter for å skræma og truga.

Det har vori nemnt her av hr. Hegna at me måtte kunna ordna dette utan at tyskarane var med på Kolsås eller at tyskarane skulle kunna gjera seg nytte av dei forsyningsanlegg som vert gjevne, og som skal stå under norsk kontroll og berre nyttast når det er absolutt turvande. Men eg kan ikkje sjå det annleis enn slik som hr. Svensen ga sterkt uttrykk for, at det vil gå ut over forsvaret av Nord-Noreg, og det er nett der eg meiner det er mest om å gjera at me byggjer ut og er betre førebudde enn me er i dag.

Utanriksministeren nemnde korleis – etter det som ein kan skjønna – Sovjet har sett seg i stand på Kolahalvøya og nedetter langs finskegrensa.

Forsvarsministeren var også inne på dette at han fann ikkje Syd-Noreg så sterkt truga som eventuelt Nord-Noreg.

Eg var med på den synfaringa samferdslenemnda hadde oppe i Nord-Noreg i sumar. Me stoppa då ein dag i Lyngen og tok ein tur opp til militærforlegginga i Helligskogen og vidare innover til finskegrensa for å sjå det veganlegget som er bygd i Finland til den norske grensa. Det vart fortalt meg underhand – eg har høyrte det frå fleire hald så eg må gå ut frå det er rett – at dette er eit veganlegg som Finland har plikt til å byggja gjennom sitt land etter fredsvilkåra med Sovjet. Og eg kan ikkje tenkja meg at Finland har bruk for eit veganlegg av dei dimensjonane opp til den norske grensa der for å koma ned til Bosekop eller Lyngen. Me var innover forbi grensa, og det var mest som det ga i alle fall meg eit sjokk då eg såg dimensjonane av det veganlegget, som eg for min del måtte rekna som ein rein oppmarsjveg, og som eg veit at det frå norsk side tidlegare ikkje var berre semje om å byggja der, men ein ville ha eit anna alternativ som skulle gå innom Sverige, slik at ein likesom fekk Sverige som ein fender. Men no er Finland komi i forkjøpet der, og det vert ikkje tale om å få vegen innom Sverige og det andre alternativet i Noreg i Lyngendistriktet.

Men alt dette – både det som utanriksministeren nemnde om den militære utbygginga på Kolahalvøya og nedetter finskegrensa, og heile opplegget frå Sovjets side no – syner klårt at det gjeld om å setja pinnar i hjulet for utbygginga av det felles forsvar som me absolutt treng for å kunna hevda oss i fellesskapet. Eg synest at eg kan ikkje få sagt sterkt nok kor naudsynt det er at me her er observante på det som me står framføre, og at me ikkje her vik unna når det gjeld å tryggja vår sikkerheit.

Utenriksminister Lange: Det har vært snakket her om den norske opinions holdning til spørsmålet om tysk hjelp til Norge i en vanskelig situasjon eller om samarbeid på det militære område med tyskerne i det hele tatt. Ingen skal forsøke å redusere det inntrykk den tyske okkupasjon gjorde på Norge. Den gjorde vel et sterkere inntrykk her enn mange andre steder, fordi vi hadde 125 års fred bak oss. Men vi må jo ikke se bort fra at av de okkuperte land så var det ved siden av Danmark kanskje ikke noen som slapp så relativt billig allikevel som Norge, og de andre okkuperte land utenom Norge – Belgia, Holland og Frankrike – har ikke de hemninger og påberoper seg ikke de følelsesmessige hensyn som enkelte her tillegger sånn sterk vekt.

Da vi var med på at Forbundsrepublikken Tyskland ble opptatt i NATO, måtte vi vite at det medlemskapet overhodet ikke hadde noen hensikt med mindre tysk medvirkning i NATO skjedde på like vilkår med de andre medlemmer, og at vi andre dro oss den nytte vi kunne av det tilskudd i forsvarskraft som tyske stridskrefter ville kunne bety. Og ikke minst gjelder det nettopp for Danmark og Norge. Norges forsvar begynner i Schleswig-Holstein, og hverken Norge eller Danmark kan stable på bena eller har vilje til å stable på bena stridskrefter nok til å greie den forsvarsoppgaven som begynner i Schleswig-Holstein. Den må løses i samarbeid med andre, og sånn som geografien i Europa er, fremstiller det seg fra

fellesforsvarets synspunkt som det naturgitte at i det øyeblikk forbundsrepublikken er med, må dette bli en av de oppgaver hvor forbundsrepublikken må komme inn som den tyngstveiende faktor.

Jeg skulle tro at for ansvarlige politikere måtte det være noe av en oppgave ikke å appellere til følelser i forbindelse med samarbeid med Forbundsrepublikken Tyskland som nok er der i visse kretser i vårt folk, men som jeg tror svært mange har en tendens til å overdrive styrken og intensiteten av. I hvertfall hvis man skal dømme etter det norske publikums reaksjon dels på tyske idrettsmenns besøk i Norge dels på tyske turistens stadig stigende besøk i Norge.

Det er mulig å løse forsvarsproblemet uten tysk medvirkning blir det hevdet her, men det er ikke påvist hvordan. Det er fra militærkomiteens formann påvist hvilke konsekvenser det ville ha hvis vi ga avkall på tysk medvirkning, men dette har også en side innad til hele NATO-samarbeidet. Er det en norsk interesse å innta en holdning på disse områder som setter oss i en særstilling i forhold til samarbeidet med en av våre allierte? Jeg kan ikke forstå at det er noen norsk interesse som blir varetatt ved det. Vi må ikke foreta oss noe som betyr at vi bidrar til en økt spenning i området her nord, det er jeg enig i. Det er jo hele motiveringen for at vi har tatt den beregnede risiko – den meget store beregnede risiko – som ligger i vår politikk hvor det gjelder stasjonering av fremmede styrker på norsk jord. Men hvis det skal tales om å øke spenningen, kan man jo ikke lukke øynene for den meget sterke oppladning som til stadighet pågår øst for den norske og øst for den finske grensen. Hvis det er noe som etter hvert og i betydelig grad forandrer det strategiske bilde til vår og våre venners ugunst, så er det denne oppladning som der til stadighet og med stor energi drives fram. Og det skulle bare mangle at vi skulle drive vårt ønske om å unngå å øke spenningen så langt at vi unnlot å gjøre det vi makter å gjøre, det vi politisk kan få dekning for å gjøre, for i hvert fall i noen grad å opprettholde en viss likevekt. Større er ikke vår målsetting i denne sammenheng.

Jeg er enig med formannen i at vesentlig ved den måten denne sak har vært omtalt på fra vest-tysk side, er den kommet til å stå i en skjev stilling i hele den offentlige mening. Regjeringen har alt besluttet å ta den siden av saken opp i NATO, og vår NATO-ambassadør kommer i de nærmeste dager til Oslo nettopp for at vi kan drøfte denne saken. Vi har også bedt vår ambassadør i Bonn komme hjem i samme anledning. Saken med den sovjetiske henvendelsen er som en selvfølge øyeblikkelig referert til vår representant i NATO for at han kunne orientere underhånden andre lands representanter der nede. Det skjer nå som en helt automatisk ting hver gang det kommer henvendelser av denne art. Det er et ledd i den stadige konsultasjon som pågår nettopp gjennom NATO's faste råd.

Å si noe sikkert om hva som ligger bak den sovjetiske henvendelsen, er naturligvis meget vanskelig, men jeg står fast ved det at jeg tror det mest sannsynlige er at dette kan være et ledd i et oppspill til å forsøke å presse oss til ytterligere bindinger på vår egen handlefrihet hvor det gjelder vår deltakelse i fellesforsvaret, og det presset mener jeg det er av vesentlig betydning at vi står imot.

Wikborg: Jeg er enig med hr. Røiseland i at det var slett ikke noe uventet dette. Det er utslag av en politikk russerne alltid har ført – å være så sterke som mulig selv og at alle andre skal være så svake som mulig. Det er en gjentakelse av den eldgamle fabel om ulven og lammet. Ulven var misfornøyd med at lammet, som sto nedenfor i bekken og drakk, forurenset vannet for ulven ovenfor. Det kunne kanskje være grunn til å minne Krusjtsjov om denne fabelen når han kommer hit om ikke så lenge.

Men det er klart at her er det et forsøk på innblanding i våre indre anliggender som vi ikke kan finne oss i, og jeg er helt enig i den karakteristikk av det som er gitt av flere andre her, og nå sist også av utenriksministeren. Det er av vesentlig betydning for oss at vi ikke lar russisk press binde vår handlefrihet.

Jeg tror det var helt riktig at vi fikk denne utførlige redegjørelsen fra forsvarsministeren, for dette er jo et ledd i hele det opplegg som der ble omtalt. Jeg synes å huske at vi for ikke så lang tid siden drøftet her i komiteen det problem som syntes å oppstå da Tyskland ønsket å få også sin nord-avdeling tilknyttet sentralkommandoen i Paris. Det ble gitt atskillige uttrykk for her i komiteen at det var en fra norsk synspunkt lite ønskelig utvikling, fordi den ville svekke det som er vår sydflanke. Og det er et faktum – som selv den må innse som overhodet ikke har noen militær forståelse som undertegnede – at vår sydflanke går nede i Schleswig-Holstein. Da vi gikk med på at Tyskland skulle komme med i NATO, var det vel klart at det var et likeverdige medlem som ble opptatt, og at det etterhvert ville komme visse konsekvenser som jeg tror de fleste av oss var klar over allerede den gang. Det var jo meningen at Tyskland skulle overta en stadig større del av forsvaret av det som er vår sydflanke, og at et visst samarbeid da måtte til, var uunngåelig.

Det har vært talt nokså meget om følelsesmessig innstilling til tyskerne, og det er klart at det er et problem for oss. Det er ikke mange dager siden noen av oss her i komiteen ble sterkt bebreidet en viss følelsesmessig innstilling når det gjelder Krusjtsjovs forestående besøk. Vel, følelser er noe som også må tas med i betraktning, men jeg tror det er meget i det som utenriksministeren sa, at det er et voksende håp i vårt folk om at det Tyskland vi har med å gjøre nå, ikke er det samme som det nazistiske Tyskland. Vi skulle være forsiktige med å stimulere de kretser i Tyskland som kanskje gjerne ville gå i den gamle retningen. Jeg tror vi må ta den kalkulerede risiko at vi må vise det demokratiske Tyskland tillit og betrakte det – det høres kanskje formastelig å si det – som vår jevnbyrdige, at det ikke står i en egen stilling. Det er ikke en paria innenfor det vestlige fellesskap.

Når det gjelder disse spesielle anleggene som det har vært så mye tale om her, forstår jeg forsvarsministeren slik at det er de samme anleggene som f.eks. danske og engelske og eventuelt amerikanske sjøstridskrefter skal bruke, som også tyskerne skal bruke. Det er klart at jo flere mulige brukere som melder seg, jo større må anleggene være. Men jeg kan ikke skjønne annet enn at skal vi i vår interesse ha tyskerne med til å forsvare vår sydflanke, så vil det være praktisk talt umulig for dem å forsvare utløpet fra Østersjøen uten at de har noen forsyningsmuligheter her på vår syd-øst-kyst. Det er altså de samme anleggene som de andre skal bruke, det er ikke spesielle anlegg. Det er altså slik at vi gir de samme muligheter for hjelp til

tyskerne som vi gir til våre andre allierte. Derfor er det så underlig at man skal kalle det som nå skjer, mer for baser enn det vi har hatt hittil. Man kan godt kalle det alt sammen for baser, men det er potensielle baser. Våre flyplasser, våre militære kommunikasjoner og alt dette er jo skapt for å kunne brukes av våre allierte hvis det skulle bli nødvendig. Det som vi har vært imot hele tiden, og som vi fremdeles er imot, er *bemannede* baser. Det er aktuelle baser, i motsetning til de potensielle baser. Jeg er ikke spor redd for å bruke uttrykket baser. Det kan man gjerne kalle dem, men det er ikke baser i den forstand som vi har bygget vår basepolitikk på.

Jeg tror det ville lette situasjonen om det kunne være mulig å få det ordnet slik at vi ikke splitter opp disse forsyningsdepotene i forskjellige kategorier og ikke deler det opp på de brukere som skulle betale. Jeg mener det ville være en fordel om vi kunne la alt bli fellesfinansiert. Det vil også mer svare til hensikten, for det er ikke godt å vite i dag hvem som i påkommende tilfelle kan komme til å nytte disse forsyningene. Det kan bli franske sjømilitære krefter, det kan bli amerikanske, det kan bli kanadiske. Det behøver ikke være begrenset til danske, tyske og britiske. Derfor vil jeg be om at man overveier om vi gjennom NATO skulle ta opp spørsmålet om å slippe denne oppdelingen i brukernasjoner, som kan skape en viss belastning og en unødig belastning, og i stedet gjøre det altsammen fellesfinansiert.

Kjøs: Det ble sagt her i debatten at man kunne ordne dette med forsyningsopplag på en annen måte. Det var visst hr. Hegna som nevnte det. Men det ble ikke påvist noen annen måte og da finner ikke jeg helt logikken i at det ingen militær fordel er med den ordning som er foreslått. Det er jo slik at det er en ganske nøye sammenheng mellom de oppgaver som forsvarsstyrkene får, og de forsyninger som må legges opp for disse styrkene. De tyske styrker i Schleswig-Holstein-avsnittet som inngår i Nordkommandoen, og som skal delta direkte i forsvaret av inngangen til Danmark, må ha forsyninger nordover. Hvis deres forsyningslinjer går syd-vestover gjennom Tyskland, må de også gå tilbake i den retningen. Det opplaget der er gjort med henblikk på den oppgave som styrkene har fått. Det samme kan man si om de tyske sjøstridskrefter som skal delta i forsvaret av utløpet fra Østersjøen. De må jo operere i farvannet mellom Danmark og Norge. Følgelig må de også ha forsyningsopplag i dette område. Det er nøye avpasset etter den oppgaven disse styrkene har.

Jeg er enig i det formannen sa om at denne henvendelsen tas opp på politisk basis innen NATO, og etter det utenriksministeren sa, er jo det allerede gjort. Det synes jeg er ganske riktig.

Jeg er også enig i det formannen sa at det var uheldig at disse forsyningsopplagene ble omtalt av tyskerne på den måten som er skjedd, og at dette dermed likesom sattes i en noe annen stilling enn før, til tross for at de faktisk ikke er det.

Når det gjelder det tredje som formannen sa, må jeg uttrykke stor betenkelighet ved det, nemlig å utsette dette med å legge opp disse forsyningene til Tysklandsspørsmålet og kanskje spesielt Berlin-spørsmålet er mer avklart. Vi får jo håpe at dette kan løpe av uten at det kommer til de aller ytterste midlers anvendelse.

Men vi kan ikke se bort fra at situasjonen er så pass kritisk at det kan bli behov for disse opplagene. Derfor synes jeg ikke det er forsvarlig å utsette det. Dessuten er jeg også bange for at det vil bli betraktet som om vi har gitt etter for et press som det ikke er noe berettiget grunnlag for å øve på oss.

Statsråd Handal: Det er naturligvis ikke enkelt å drive forsvarspolitik i et lite land med begrensede ressurser, begrenset folkemengde og et stort landområde å ta vare på – et viktig landområde også, viktig også i verdenspolitikken og i verdensstrategien. Jeg tillot meg en gang den russiske ambassadør hadde invitert meg til middag, å spørre ham hvorfor russerne egentlig skulle gi meg søvnløse netter med de store styrker de har på Kolahalvøya, med sine flyplasser der og med eventuelle rakettbaser. Han svarte at jeg kunne sove rolig, de skulle ikke brukes mot oss, sa han. Men det gir ikke noen trygghetsfølelse når man vet dette, og det er ansvaret for vår sikkerhetspolitikk som har gjort at vi med våre begrensede ressurser har måttet skyte våre styrker fram i det nordlige område, så langt det har vært mulig. I St.prp. nr. 23 for 1957 skrev vi nettopp dette at etterat Vest-Tyskland var kommet med i NATO, og med den oppbygging som fant sted der, fant vi at det sydlige område i Norge var mindre truet, og at vi kunne redusere styrkene der for å føre dem nordover. Alt kommer jo av at vi har begrensede midler og en begrenset folkemengde å arbeide med.

Når det gjelder spørsmålet om tyskerne på Kolsås, har vi i den proposisjon vi har fremmet, pekt på bakgrunnen for det. Den er, som det har vært gjengitt her i komiteen flere ganger i dag, at de tyske stridskrefter fra Østersjøen nordover og i Schleswig-Holstein i dag kommandomessig ligger under Nordkommandoen, under sjefen på Kolsås, og nettopp fordi de kommandomessig skal ligge der, har han behov for to tyske offiserer i sin stab for å ha den nødvendige kontakt og den forbindelse han skal ha, med de kommandostyrker han har under seg i Tyskland. Det samme er skjedd i Danmark. Der har man fått to tyske offiserer til «Comland Denmark», til den danske stab, fordi den danske sjef skal ha kontroll med sydflanken på landsiden, og der skapte det ikke noen vansker.

Nå vel, vi får naturligvis regne med – og vi har også ved forberedelsen måttet regne med – den innsats som det fra enkelte hold vil bli gjort, selv om man ut fra et ansvarlig sikkerhetsmessig politisk synspunkt kan si at et slikt standpunkt ikke er holdbart dersom vi har noen mening med vår forsvarspolitik. La meg også nevne at der hvor tyskere står under kommando i NATO, har man tyske offiserer med i stabene. I dag er jo også sjefen for Sentralkommandoen en tysk general.

Jeg vil gjerne understreke på ny at der er ganske sterke krefter i Tyskland for å trekke vestover og ikke nordover, og for å oppgi Danmark, og hva da? Det er NATO som i dag ønsker at disse krefter skal ligge under Nordkommandoen for å beskytte Danmark og for å beskytte utgangen gjennom beltene. Det er en viktig oppgave, og det er en oppgave som vi i høyeste grad har interesse av å dekke og dekke på beste måte.

Det er ikke bare spørsmål om disse forsyningsdepotene i Norge, men det er også spørsmål om det samme i Danmark for å ha forsyningslinjer bakover. I NATO

er det naturligvis utarbeidet forsvarsplaner for de forskjellige deler, og i planen her inngår som øremerket tyske styrker for dekning av området Schleswig-Holstein med Danmark og beltene. Da er det etter mitt lekmansskjønn en naturlig konsekvens at når sjefen for Nordkommandoen ber om den assistanse fra det tyske forsvar som han har bedt om her, må han også få den.

Jeg tror ikke denne irritasjon vil vare lenge. Det er en irritasjon som er skapt nå, og som naturligvis utnyttes til siste trevl, og vil bli utnyttet til siste trevl, også av Sovjet fordi man naturligvis også der tenker militært realpolitisk. Russerne ønsker naturligvis helst at forsvaret av beltene ikke skal bli best mulig, fordi det er gjennom beltene de skal ut. De ønsker naturligvis at eventuelle tyske forsyningslinjer skal gå bakover mot vest, og ikke nordover, for derved har de slått i stykker vår nordflanke, og det er naturligvis en stor fordel for dem å kunne operere på den basis.

Man kan så spørre om man kan gjøre dette på en annen måte. I dag har vi under bygging norske lager med plass for forsyninger for britiske og for danske marinekrefter, og det er i resten av denne 6. del at det er spørsmål om depoter skal stilles til disposisjon for tyskerne. Det er altså ikke noen forandring i behandlingsmåten eller i fremgangsmåten ved dette. Det er kommet skjevt ut – og det er i høyeste grad å beklage – ved den uttalelse som den tyske forsvarsminister kom med i sin tale i Düsseldorf.

Man har i NATO vedtatt regler for hvordan man skal fordele utgiftene ved dette ut fra prinsippet om brukernasjoner. Det er naturligvis for å få disse lagrene dimensjonert så riktig som mulig og ut fra de eventuelle brukernasjoners mening om sitt behov i en situasjon, og også for at det skal bli en begrensning i utgiftene, og for at man skal få vedlikeholdsutgiftene fordelt på brukernasjonene der hvor de måtte trenge.

En annen måte å gjøre det på? Det er ikke i øyeblikket noen annen måte å gjøre det på enn at Norge bygger slike lager i den størrelse vi mener det eventuelt måtte være behov for for tyskerne, og at vi selv påtar oss vedlikeholdet av dem med de nødvendige utgifter. Men det vil dessverre med det budsjett som jeg har, ikke kunne skje på annen måte enn slik at det fører til en reduksjon på andre felter i forsvaret vårt, og det er ikke stort nok i forhold til den oppgave vi har å løse.

Som sagt: Jeg mener at det ikke er skjedd den minste forandring ved dette, dette er ikke fra min side lagt opp med den minste endring i forhold til den basepolitikk som i 1951 ble fastlagt i Stortinget, og jeg vil bestemt hevde at det ikke er skjedd noen som helst endring i dette spørsmål fra departementets eller fra de militære myndigheters side.

Langhelle: Jeg har inntrykk av at komiteen er så sterkt uttynnet nå at vi får fatte oss i korthet. – Man kan naturligvis spørre hva som er hensikten bak russernes henvendelse til utenriksministeren, og på det kan man spekulere atskillig. Med mitt kjennskap til russernes manglende evne til å analysere opinionen i et land – jeg tenker da på vårt land – kan jeg godt tenke meg at den forvirrede opinion som har gjort seg gjeldende her de siste par uker, i seg selv kunne være grunn nok til å stille spørsmålet. Jeg tror noen hver som har erfaring på dette område, vil vite at det kan

oppstå de underligste misforståelser på det spinkleste grunnlag. Det utelukker naturligvis ikke at russerne, som alltid, også vil ha visse taktiske sidehensyn som spiller inn.

Hovedsaken i dag er vel i grunnen utenriksministerens redegjørelse for henvendelsen fra den russiske ambassadør og det svar utenriksministeren har gitt. Jeg må personlig si at jeg er helt ut enig i det svar utenriksministeren har gitt på henvendelsen. Det er klart at russerne sikkert ville ha likt svært godt om utenriksministeren hadde sagt at Norge ikke ville tillate forsyningsdepoter for Forbundsrepublikken. Det er klart at det er det svar de helst ville ha hatt, og at de ville vært svært glade om det ble gitt. Men jeg tror det ville være helt galt å gi det. Jeg går ut fra at både spørsmålet om disse forsyningsdepotene og spørsmålet om de tyske offiserer på Kolsås er saker som vi må ta standpunkt til konkret ved en senere anledning. Men allerede nå vil jeg gjerne ha sagt at jeg mener at et norsk positivt standpunkt til spørsmålet om tyske forsyningsdepoter i Norge ligger helt innenfor rammen av vår tradisjonelle basepolitikk.

Jeg er enig med dem som her har sagt at selve ordet «forsyningsbaser» sikkert har avstedkommet megen forvirring og gjort atskillig skade utad og innad. Det har sikkert vært et meget sterkt medvirkende moment til den forvirring som er oppstått i den norske opinion. Selve ordet «base» har slike ideassosiasjoner at det av den grunn bør unngås i debatten om disse tingene, og om utenriksministeren og forsvarsministeren vil reagere sterkt mot forsvarsminister Strauss når han tramper i klaveret, så gjerne for meg. Jeg tror vi i grunnen alle sammen ville sette pris på litt sterkere følelse for hva som kan sies, og hva som ikke kan sies, enn det er vist i dette tilfelle.

Men selve spørsmålet om forsyningsdepoter ligger, som sagt, etter min mening helt innenfor rammen av vår tradisjonelle basepolitikk. Og der vil jeg gjøre oppmerksom på – og det er et nytt moment som jeg vil føye til – at vi kan ikke si at forsyningsdepoter for Tyskland er i strid med vår basepolitikk, mens forsyningsdepoter for Danmark, Storbritannia og eventuelt de Forente Stater skulle ligge innenfor basepolitikken. Enten ligger forsyningsdepoter i sin alminnelighet innenfor basepolitikken, eller også ligger de utenfor. Jeg mener at den politikk vi har ført, og som går ut fra at forsyningsdepoter ligger innenfor rammen av vår basepolitikk, bør fastholdes også når det gjelder tyske forsyningsdepoter.

Hva angår Tysklandsproblemet i det hele tatt, er det klart at det på mange måter er vanskelig. Men ser vi nøkternt på det, er Tyskland forsvarsmessig et naboland, på samme måte som Danmark og Storbritannia; vi hører til samme område. Ut fra det synspunkt må vi etter min mening vurdere det problem som vi nå vil få presentert i nær fremtid, om tyske forsyningsdepoter i Norge er et bidrag til å styrke forsvaret i det område vi naturlig hører til. Så vidt jeg kan se, vil det bety en slik styrkelse.

På den annen side tror jeg vi skal være litt varsomme med å overdimensjonere det problem som her foreligger. Jeg tror ikke at det vil ha så store konsekvenser i vårt forhold til f.eks. Sovjet-Russland som enkelte har ment i denne debatt. Nå, russerne har foreløpig bare tatt en muntlig kontakt med

utenriksministeren, og utenriksministeren har svart. Vi vet ikke hva neste skritt vil bli. Kommer det et neste skritt, går jeg ut fra at komiteen vil bli orientert også om det. Men foreløpig vil jeg si at det svar utenriksministeren har gitt, har min fulle støtte.

Meisdalshagen: Eg er også av den meininga at det svaret utanriksministeren har gjevi, er det riktige. Det var ikkje mi meining å seia at det var riktig å seia noko anna enn det han har sagt. Eg er for så vidt einig i det.

Men det er vel ikkje eigenleg det diskusjonen gjeld; det er det som vil koma til å henda frametter. Eg ser det då slik at både russarane og den aller største delen av vårt folk har godkjent dei forhold som var tidlegare, det at engelskmennene og amerikanarane og dei andre har fått den stilling dei har fått her. Men det er noko nytt som ligg føre i denne saka, det går fram av denne debatten, og det kjem vi ikkje frå, og det er spørsmålet om tyskarane skal få ei anna stilling enn den dei på sett og vis har hatt før.

Sjølv om det er slik som mange vil ha det til, at når russarane har trekt fram dette spørsmålet, kjem det av at dei har vonde hensikter, at det er ein gamal tradisjon der, at dei spelar på følelser o.s.b., og sjølv om det er hevda at når sume her i landet tek den stilling som dei gjer til det nye i denne saka, kjem det av forvirring, trur eg for min del at det er urett, for det *er* noko nytt her.

Eg vil gjerne strekkja meg så langt som til å vera med på det utanriksministeren var inne på, at vi skulle setja ein strek over det tyskarane har gjort, og at vi skal søkja å få bort dei følelser som grunnar seg på det. Men det er ein ting som enno står igjen, og det er usikkerheita hos meg om kva tyskarane vil koma til å gjera når deira styrke etter kvart veks både økonomisk og elles. Den dag utanriksministeren kan overbevise meg om at tyskarane har blitt andre menneske, og at vi ikkje heretter som mange gonger tidlegare kan risikera at med dei skiftande styre og dei skiftande maktthavarar der nede kan også deira politikk skifta i betydeleg utstrekning, vert det noko anna, men eg har ingen ting sikkert i denne sak som gjer at eg trygt kan stola på det.

Det er sagt her at det er nødvendig at vi behandlar tyskarane på same måten som dei andre. Eg forsto til og med forsvarsministeren slik at heller ikkje han akta å gjera det. Vi skulle ha kontroll gjennom forsyningane når det galdt tyskarane, sa han, og i det heile skulle vi på sett og vis kontrollera at dei ikkje gjorde noko som kunne vera til skade. Det kan henda det går i dag, det, men ein dag om ikkje så lenge risikerer vi å stå overfor eit Tyskland som ikkje vil ha nokon til å bestemma over seg, og det er nettopp den ting som gjer at denne saka med tyskarane og den serstilling dei på eit vis har plasert seg i i verdssamfunnet, ikkje er så enkel. Det kan godt henda det er reelle innvendingar hos russarane, og det kan godt henda det ikkje er berre forvirring hos oss som har ei anna oppfatning av tyskarane enn den som gjer seg gjeldande hos så mange her, det kan godt hende det er ei like nøktern og realistisk vurdering som hos dei som trur at tyskarane no har blitt våre gode vener, og at denne venskapen kjem til å halda i tida framover. Eg trur derfor vi vil gjera rett i ikkje å søkja å få det dit at den sunde og nøkterne realisme og fornuft ligg på den

eine sida og at på den andre sida er det berre blaut følelse, som vi både må søkja å koma vekk frå sjølve og gjera vårt til at det norske folk kjem vekk frå. Så enkelt er det ikkje.

Borten: Det var bare noen alminnelige bemerkninger ved slutten av møtet. Jeg synes det på mange måter har vært et ganske alvorlig møte, for så vidt som det – i all fall på meg – har virket slik at det avdekker tydeligere enn før at det er forskjell på vår oppfatning når det gjelder selve vårt medlemskap i NATO. Jeg kan ikke trekke noen annen konklusjon når jeg hører på denne diskusjonen. Det er stilt spørsmål her om hvor grensen går for hva vi skal være med på av det forsvarsministeren har redegjort for. Da synes jeg det er like nærliggende å spørre tilbake: Hva er alternativet såfremt vi vil ha tyskerne med til å forsvare dette landet? Det er det etter min mening ikke gitt noe klart svar på fra den som spør.

Det har vært en alminnelig oppfatning, tror jeg, ut over i det norske folk at det har vært en styrke at vi i hvert fall står enige utad om det som vi i fellesskap har blitt enige om skal være vår linje i forsvars- og utenrikspolitikken. Her var det en uttalelse hr. Meisdalshagen kom med, som gjorde meg litt forundret og urolig, idet han, så vidt jeg hørte, sa noe slikt som at vi behøver ikke å ta standpunkt til de problemer forsvarsministeren la frem, *her*, det ville han gjøre i et *annet forum*. Jeg vil gjerne stille spørsmålet slik: Hvilket forum skulle være nærmere til å ta standpunkt til en slik sak enn nettopp det forum hvor vi nå er? For oss som ikke hører med til regjeringspartiet, og som skal uttale oss åpent og fritt, er det klart at det må ha konsekvenser hvis ikke også de andre kan ta åpen stilling til problemene nettopp i dette forum. Jeg vil derfor håpe at det ikke må bli vanlig praksis at en ikke skal snakke ut åpent og fortrolig om så viktige problemer nettopp her.

Til slutt vil jeg understreke det alvorlige i det utenriksministeren poengterte i sitt forrige innlegg, nettopp det alvorlige ansvar som følger med å appellere til en mulig følelsemessig motstand i de spørsmål som her skal avgjøres. Jeg tror det er et ganske stort ansvar ved det. En ting er å si det her, men å appellere bevisst til disse følelser utover blant folk, synes jeg er forbundet med et ganske stort ansvar.

Hegna: Ansvarer i forbindelse med forsvars- og utenrikspolitikken synes jeg bl.a. har sammenheng med det i en krisesituasjon å kunne samle befolkningen så totalt som mulig. Hvis man på forhånd innretter seg slik at befolkningen i en krisesituasjon står splittet – jeg skal ikke gå så langt som til å si at man har handlet ansvarsløst eller følelseløst, men uklokt har man handlet. Det er vel egentlig det spørsmål man har skullet drøfte her i denne sammenheng.

Som hr. Langhelle sa, er vi kommet til slutningen av møtet, og det er en uttynnet komite, men jeg vil få understreke en ting som jeg sa i mitt første innlegg, at jeg mener det er noe uheldig at de spørsmål som knytter seg til det Stortinget skal avgjøre når det gjelder tyske forsyningsbaser eller forsyningslager, eller når det gjelder tyskerne på Kolsås, er koblet sammen med denne russiske henvendelsen. Jeg ser det slik at dette forhold til tyskerne får vi behandle uten påvirkning av den russiske henvendelse. Det er galt å endre standpunkt i noe på grunn av den. Den får

vi se på for seg selv. På det nåværende tidspunkt kan jeg ikke se annet enn at det utenriksministeren har sagt om den russiske henvendelsen er riktig.

Wikborg: Jeg har sittet her med mange av de samme tanker som hr. Borten nettopp ga uttrykk for. Det er en alvorlig situasjon, det er dypt alvorlig om det nå virkelig er en – jeg hadde nær sagt helt til bunns gående uenighet om NATO. Vi gikk med på at tyskerne skulle være med i NATO med overveldende stemmetall. Jeg husker ikke nøyaktig hvordan tallene var, og det er ikke hendt noe siden som ikke den gang var å forutse.

Det er klart at for vår utenrikspolitikk ligger det farer foran på nær sagt alle kanter, men det er meg aldeles ubegripelig at man kan være så engstelig for hva som muligens kan skje i Tyskland, når vi har så like foran øynene de farer som truer oss fra Sovjet. I øyeblikket er Sovjet den største fare for oss, og jeg tror det er klok og realistisk politikk å gardere seg sterkest mulig mot den største fare som truer til enhver tid, akkurat som det var naturlig og riktig å alliere seg med Sovjet da Tyskland var den største faren. Jeg skulle ønske at våre kolleger i Stortinget som er så redde for Tyskland, ville være noe mer oppmerksomme på den voldsomme fare som truer oss fra en helt annen kant.

Det ble sagt av hr. Meisdalshagen at vi har en viss kontroll med Tyskland.

Meisdalshagen: Jeg sa at forsvarsministeren har sagt det.

Wikborg: Det er, så vidt jeg har forstått det, slik at Tyskland selv ønsker å spre sin produksjon av krigsmidler. Tyskerne ønsker selv, og har gitt klart uttrykk for at de gjerne vil, at f.eks. Norge, Sverige, Holland og Belgia skal overta en del av den produksjon som kanskje ellers naturlig ville ligge til Tyskland selv, nettopp for å gardere seg mot fremtidige farer. Det er et tysk ønske, uttrykt av det tyske demokratiske folk gjennom dets demokratiske myndigheter, at det ønsker forholdet på den måte. Det synes jeg er noe av en garanti, og jeg synes vi skal være glade for at det er den holdning tyskerne selv tar til det spørsmål, istedenfor å bygge opp en mektig rustningsindustri innenfor sine egne grenser.

Formannen: Flere talere har ikke tegnet seg, men jeg ber om til slutt å få si for mitt eget vedkommende at når jeg sa at man ikke kan vite hva som ligger bak Sovjet-Samveldets henvendelse, må man være oppmerksomme på at dette skritt jo ikke er isolert. Vi har hatt det voldsomme press på Finland. Vi vet at det har vært gjort henvendelser i Danmark av samme natur som her. For vårt eget vedkommende har vi hatt russiske henvendelser når det gjelder Svalbard, når det gjelder flyplassen i Bodø, og nå denne om tyske baser. Det forekommer i all fall meg at derav kan man slutte at Sovjet-Samveldet i høyere grad enn tidligere, enn i den umiddelbart forutgående periode, har sin oppmerksomhet henvendt på de nordiske land. Vi har nå også protesten mot atombomber i Sverige. Uten at jeg kan si det for sikkert, tror jeg derfor det kan være grunn til i all fall å overveie om det ikke kanskje ligger noe

mer i dette enn bare å utnytte den forvirrede opinion som gjør seg gjeldende i Norge. Man behøver i alle tilfelle ikke absolutt å utelukke dette synspunkt.

Så til slutt bare et par ord til hr. Wikborg. Jeg tror at det at det skulle være oppstått noen uenighet om de prinsipielle linjer i vår forsvars- og utenrikspolitikk, er fullstendig grepet ut av luften. Men med denne enighet har det vel aldri vært ment at man skulle være enig på hvert eneste punkt, og for så vidt jeg har kunnet forstå, er det ingen som har gått inn for noen utmeldelse av NATO. Hvis man vil bruke som argument uenighet om enkeltspørsmål, tror jeg det er de som gjør det, som setter enigheten i fare.

Statsråd Handal: Fordi det er gitt uttrykk for at vi har forsøkt å koble disse tyske spørsmål sammen med henvendelsen til utenriksministeren, vil jeg få lov å si at det er ikke gjort fra vår side. Jeg beklager hvis det er oppfattet slik, for det er ikke noe grunnlag for det i det jeg har gjort. Men jeg forsto formannen slik at han gjerne så at jeg ga en redegjørelse for disse ting, og særlig for hvorfor dette tyske spørsmål var kommet opp på en annen måte enn i NATO. Det var derfor jeg ga denne utredning i sammenheng. Men det er ikke fra min side, og ikke fra utenriksministerens side, noe ønske om å koble disse ting sammen for derved å øve noe slags press.

Møtet hevet kl. 13.40.